

ПЕРФЕКЦІОНІЗМ ТА СУБ'ЄКТИВНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Кононенко О.І. – к. психол. н., доцент

кафедра диференціальної і спеціальної психології

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Проблема перфекціонізму є актуальною та своєчасною для сучасного психологічного знання, оскільки сучасні тенденції розвитку українського суспільства зумовлюють розв'язання актуальних питань психологічної науки, серед яких особливого значення набуває вивчення ролі перфекціонізму у формуванні особистісного потенціалу громадянина. Перфекціонізм - це прагнення до бездоганності, до досконалості, яке має на увазі завищені стандарти виконання дії в поєднанні з тенденцією до надмірно критичних оцінок своєї поведінки, схильність слідувати завищеними стандартам діяльності та висувати до власної особистості надмірно високі вимоги. Традиційно перфекціонізм розглядався як універсальний глобальний феномен, який надає вплив на всі сфери життя людини. Однак в останні роки в науковій літературі відзначається стійка тенденція до більш диференційованого підходу до перфекціонізму і до самостійного вивчення його специфічних форм. Перші ідеї перфекціонізму були присутні у філософії у вигляді теорій «ідеальної людини» (М. Вебер, Ф. Ніцше та ін.) та «ідеального суспільства» (Ф. Бекон, Г. Гегель, І. Кант, Т. Мор, Г. Спенсер, та ін.). У західній психологічній традиції тема перфекціонізму розглядалася переважно як «прагнення до досконалості» (А. Адлер, Е. Еріксон, Г. Салліван, З. Фрейд, К. Хорні, К.Г. Юнг), а в роботах вітчизняних учених - як складна характеристика особистості, яка полягає у прагненні досягати досконалості в різних сферах життєдіяльності, що, з одного боку, сприяє розвитку професіоналізму, конкурентоспроможності та соціальної активності особистості (І.Г.Батрачено, Ж.П.Вірна, І.А.Гуляс, Л.А.Данілевич, З.С.Карпенко, М.В.Коваленко, О.О.Лоза, Г.Л.Чепурна та ін.), а з іншого – виступає предиктором формування деструктивних проявів у емоційній сфері, різних видів залежностей та соматоморфних розладів (Н.Г.Гаранян, М.В.Ларських, В.В.Парамонова, П.М.Тарханова, А.Б.Холмогорова).

У вітчизняній культурі існують незначні ідеї стосовно перфекціонізму, оскільки він стоїть поза рамок пострадянської культури, якій був притаманний колективізм, тому як перфекціонізм це виклик суспільству. Разом з тим трансформація сучасного суспільства і прагнення до Європи вимагає трансформації людини, яка прагне до конкуренції. Ідеї перфекціонізму запозичені з західного культурного менталітету і цей виклик ми повинні прийняти. Бути бездоганим – це не розвиток, а це зростання та "розбухання", тобто можуть бути деструктивні тенденції, але такий акцент на перфекціонізмі не завжди правильний. Праць, які стосуються перфекціонізму в рамках нових умов народження нового типу особистості мало праць, які торкаються цієї проблеми. Між тим перфекціонізм як складова особистості є мотивуючою силою росту та професійних досягнень, а тим самим розвитку культури країни, а особливо сучасної молоді, а формування здорового перфекціонізму є умовою здорової особистості.

Сучасні реалії суспільного життя підвищують значення соціально-психологічних утворень особистості, які забезпечують внутрішню рівновагу, активізують резерви і потенціали, що виступають засадою прагнень, цінностей та особистісного становлення; затребуваним у науці є і вивчення того, як внутрішні, суб'єктивні умови трансформуються у причини активності суб'єкта.

На сучасному етапі розвитку наукового знання про перфекціонізм, його дослідження заломлюється, у першу чергу, через різні сторони життєдіяльності особистості: здійснюється дослідження взаємозв'язку перфекціонізму зі стресом та стратегіями його подолання (К. Hammen, P. Hewitt, G. Flett); вивчення мотиваційної основи перфекціонізму (Х. Хекхаузен); зв'язок перфекціонізму з різними типологічними вимірами особистості (А. Beck, S. Blatt); із проблемами у шлюбі (А. Habke, P. Hewitt, G. Flett та ін.); з суїцидальною активністю

особистості (R. O'Connor); з батьківсько-дитячими відносинами (S.Blatt, G.Parker, P. Stephens, D. Fehon, G. Flett, B. Hankin, P. Hewitt)

Отже, в зарубіжній психологічній науці перфекціонізм переважно розглядався як негативна характеристика особистості, а цілісна система рис, які в цілому забезпечують адаптивні можливості та позитивно впливали на процес життєдіяльності особистості майже не розглядалися. Крім того, відсутні дані щодо феноменології даної категорії. Виділення у зарубіжних дослідженнях негативного та позитивного аспектів перфекціонізму значно збіднювало глибинне розуміння даної властивості особистості та обмежувало можливості розвитку напрямків коректувальної та профілактичної роботи. На сучасному етапі розвитку наукового знання про перфекціонізм його дослідження має заломлюватися, у першу чергу, через різні сторони життєдіяльності особистості. А аналіз суб'єктивного благополуччя особистості припускає розгляд цього явища в усій сукупності зовнішніх і внутрішніх інстанцій, системі соціальних зв'язків і стосунків особистості. Психологічне благополуччя традиційно розглядається в контексті проблеми якості життя як його суб'єктивна складова, системна якість людини, що набувається нею в процесі життєдіяльності, узагальнене і відносно стійке переживання, що має особливу значущість для особистості, власне ставлення людини до своєї особистості, життя і процесів, що мають важливе значення для неї з погляду засвоєних нормативних уявлень про зовнішнє і внутрішнє середовище, толерантність, як інтегральний психологічний показник життя людини, що відбиває ціннісні аспекти її ставлення до різних сфер свого життя, через метаімплікативну модель мотивації вибору, яка включає уявлення про благополуччя індивіда у взаємовідносинах з середовищем, складний взаємозв'язок культурних, соціальних, психологічних, фізичних, економічних та духовних чинників.

Таким чином, перфекціонізм є особовою межею, яка передбачає надмірно високі стандарти та неможливість відчувати задоволення від результатів діяльності. Пол, вік людини не впливають на прояв перфекціоністські рис. Дана обставина служить стимулом до інтенсифікації досліджень феномена в психології.